

D. K. K. A „Madárdalt hallgató lány” története.

Ha képek beszélni tudnának...

...igen, egészen bizonyos, hogy érdekesnél érdekesebb regényeket mesélnének az embereknek, rejtelmes vándorlásukról az időkön át.

moznia vagy amelyben maga is szerepet játszik.

Egy ötvenfrankos Manet-kép, amely az ezerszeresét éri.

Habent sua fata libelli... — mondja a latin szállóige, de arról nem szól, hogy a nagy festők és szobrászok alkotásainak is megvan a maguk külön sorsa, végzete, pályafutása, egyszóval *regénye*, amely még a könyvekénél is kalandosabb, izgatóbb, titokzatosabb.

Manet kis remekművére, a riasztó témájú, de csodálatos ezüstszerű tónusu *Öngyilkos*-ra mutat és mesélni kezd, színesen, érdekesen, szellemesen:

— Látja, ezt a kis képet Manet 1881-ben felajánlotta egy fiatalon meghalt íróbarátja özvegyének megsegítésére. A mester köréből a festők képeket adtak, az írók könyveik jövedelméből ajánlottak fel egy részt erre a célra. A többi képpel együtt az *Öngyilkos* is a *Drouot* nevű árverési csarnokba került, *ötven frank* kikiáltási árral. Tudja, ki vette meg? Az *ifjabbik Dumas*, a nagy író. Idővel azután a híres *Pélerin*-féle Manet-gyűjteménybe került, amelyet 1912-ben elárvereztek. Ekkor a gyűjtemény három-négy darabját budapesti gyűjtők vásárolták meg, köztük az *Öngyilkos*-t is. Nézze, itt a képen köröskörül alig észrevehető kis törés nyomai látszanak. Valaki levághatott a festményből, vagy behajthatta a vásznat, amely megtört. Aztán kijavították, lehet, hogy maga Manet ragasztotta vissza a levágott részt vagy egyenesítette ki a behajtott vásznat... ki tudná ma már megmondani?...

Hány kézen, otthonon, emberi életem vezet át egy-egy régi mester alkotásának útja, amíg múzeumba vagy magángyűjteménybe kerül és ki tudja, véget ér-e még itt is a műalkotás nyugtalan vándorlása? És mit lát közben az életből, a világból a hallgató kép és szobor? Titkait nem árulja el soha, pedig az a kevés is, amit néha megtudhatunk belőlük, milyen érdekes!

Itt járkálok a *Francia Mesterek Kiállításán*, az egykori *Ernst* Múzeum, ma *Almásy-Teleki Éva* grófnő művészeti intézetének termeiben. Olyan kalauzum van, akinek szinte minden szavát feljegyzném, — kiváló festő, híres gyűjtő, aki most, a XIX. század nagy francia mestereinek termében, meg-megáll velem egy-egy kép előtt, hogy elmondja a festmény életregényének azt a fejezetét, amelyet sikerült kinyo-

Vagy nézzük csak meg jól ezt a gyönyörű *Renoirt*, amelynek ezt a címet adták: *Madárdalt hallgató lány*. Ennek a képnek különös történetét magam nyomoztam ki, azaz, mint a legtöbb nyomozót, engem is csak a véletlen vezetett titkának nyomára. Egyszer Párisban, a *Luxembourg*-múzeumban járva, észrevettem, hogy a francia-porosz háboruban fiatalon elesett *Bazille* nevű festőnek, *Renoir* tanítványának, a mester műtermét ábrázoló képén ott van egy óriási *Renoir*-kép mása is a műteremfalán. A kép fürdő nőt ábrázol, erdőben, mellette egy felöltözött nő nézi a fürdőzőt. Azonnal eszembe ötlött, hogy a felöltözött női alak azonos ezzel a budapesti *Renoir*-képpel, a *Madárdalt hallgató lánnyal*. Alig vártam, hogy megvizsgálhassam ezt a képet és képzelheti diadalmas örömet, amikor felfedeztem, hogy a festmény vászna egyik helyen ki van vágva és utólag betoldva. Ezen a helyen ugyanis a fürdő női alak könyöke belenyult a felöltözött alak háttérébe... *Renoir*, mert nyilván ő maga volt, észrevehette, hogy az ülő, ruhás nő önmagában kész és tökéletes képet ad, a fürdő alak pedig fölösleges. Kivágta tehát a benyuló kart, kitoldotta a vásznat és az erdős háttér lombzatával festette be. A művész aztán, hogy a toldást még jobban leplezze, feltűnően nagy betűvel festette oda nevét. Ez az aláírás annyira más, mint a többi *Renoir*-képeké, hogy csakis... a mesteré magáé lehet. Hamisító jobban vigyázott volna az aláírás hasonlóságára. Hogy azután az álló női alakkal mi történt, amelynek nyoma már csak *Bazille* műteremképén látható, senki sem tudja. *Renoir* talán megsemmisítette, vagy átfestette.

Courbet: A nyoni kastély.

Chassériau: Trójai nők.

Manet: Az öngyilkos.

Alsó kép: Renoir: Madárdalt hallgató leány.

A „Walpurgis éj” és „A nyoni kastély” titka.

Átfestette mint *Courbet* azt a hatalmas vásznát, amelyet itt lát a terem főfalán. Ez a kép a *Birkózók*. *Courbet* évekig dolgozott egy óriási kompozíción, amelyen a *Walpurgis éjszakát* akarta megfesteni. Mikor a képet befejezte, nem tetszett neki. Erre az egész hatalmas vásznat átfestette ezzel a *Birkózók* című képpel, amely alatt a *Röntgen* talán ki tudná mutatni az eltűnt *Walpurgis éjszakát*. Ezt *Courbet* feljegyzéseiből tudjuk.

Még érdekesebb titka van *Courbet* e másik remek kis alkotásának, ennek a téli tájnak, amelynek címe: *A nyoni kastély*. Ez a kép fedőképe volt egy másik *Courbet*-festménynek, amely szemérmesen meghúzódott alatta a dupla ráámában. A szemérmesre bizony oka is volt, mert a festmény meglehetősen illetlen. Élt ugyanis *Courbet* idejében Párisban egy *Kalil bey* nevű dúsgazdag török diplomata, akinek két gyönyörű háremhölgye volt. A kor nagy festőjével, *Courbet*-vel, mindkettőről festetett egy-egy igen kevésbé illedelmes képet, főleg azonban egy-egy ártatlan *Courbet*-tájképet kereteztetett kulcsra járó dupla ráámában. A két dupla kép közül az egyik *Budapest*ben van magángyűjteményben, de elosztva, a táj is és az alatta volt festmény is másé. *Courbet* különben ezek miatt a képei miatt kapta a legszigorubb büntetést az 1871-es párisi kommun után, amelynek tudvalevőleg egyik népbiztosa volt. Politikai bűnein kívül „erkölcsstelség” miatt is elítélték. Érdekes még ennek a kettős képnek „illetlen” részével kapcsolatban, hogy *Théophile Gauthier*, a nagy francia kritikus és költő, aki *Courbet* művészetét sehogy sem akarta elismerni, ennek a nem túlságosan erkölcsös képnek remek megfestése révén vált *Courbet* hívévé, amint ezt a nagy kritikus feljegyzéseiben olvashatjuk.

A „Trójai nők” regénye.

Mégis, talán ennek a nagy *Chassériau*-képnek története a legromantikusabb, a „Trójai nők”-é. Fiatal koromban, amikor Párisban tanultam, a *Chéramy*-féle aukción vásároltam néhány kisebb *Chassériau*-képet. A francia klasszicizmusnak ezt a nagymes-

terét akkoriban még nem értékelték annyira, mint manapság. Egy napon meghívást kaptam a művész unokaöccsétől, egy öreg bárótól, hogy látogassam meg lakásán, kíváncsi rám, aki nagybátyjának pár képét megszereztem. Elmentem az öreg urhoz, aki *Chassériau* műveinek legnagyobb örökölte és bámulva láttam, hogy a XIX. század festészetének egyik legnagyobb remekműve, az *Eszter öltöztetése* című *Chassériau*-alkotás is az ő tulajdonában van. Ez a kép nem hagyott nyugodni. Néhány év múlva *Budapest*-ről levelet írtam az öreg bárónak, hogy nagyobb összeget is hajlandó volnék adni *Eszter*-ért. Ő azonban udvariasan azt felelte, hogy nem ad el gyűjteményéből semmit, mert az egészet a *Louvre*-ra hagyta végrendeletében, de amennyiben érdekel, tud egy nagy *Chassériau*-képről, amelyet megszerezhetnék. Kiutaztam Párisba, felkerestem az öregurat, akivel kimentem egy párisi környéki erdőbe. Az erdőben rozoga régi villa állt, a villának volt egy óriási terme, amelyben, a fal mentén vonuló emelvény fölött, ott függött *Chassériau* egyik legnagyobb alkotása, a *Trójai nők*. Borzalmas állapotban volt a kép, hiszen ezt a házat 1840 óta nem fűtötték, gondozták. A ház a „saint simonisták” titkos forradalmi szervezetének rejtékhelye volt, ebben a teremben tartották titkos összejöveteleiket az üldözött forradalmárok. Én azonnal megvettem a képet... kétezer frankért, tehát potomon áron. Hazahozattam, rendbehoztam. Közben az öreg báró *Chassériau* csak nem akart meghalni, pedig a *Louvre* már türelmetlenül várta az örökséget. Az öregur tehát már életében odaajándékozta gyűjteményét a *Louvre*-nak, ez pedig kiállítás rendezett belőle a *Tuilériák* üvegcsarnokában, az *Orangerie*-ben. Hiányzott azonban *Chassériau* életművéből a *Trójai nők* híres képe. Az öregur emlékezett rá, hogy egyszer „valami külföldi” vásárolta meg a képet, a *Louvre* tehát hirdetést közölt a *Beaux Arts* című művészeti folyóiratban, hogy akinek ez az alkotás birtokában van, adja kölcsön a kiállításra. Engem egy festő barátom figyelmeztetett a hirdetésre, a *Trójai nők* így visszakerültek Párisba, de csak

vendégszereplésre, mert a kiállítás után visszajöttek és amint látja, most itt vannak, teljes klasszikus szépségükben, amelybe a *Martinique* szigetéről származó *Chassériau* annyi exotikus varázst tudott vegyíteni. De van ennek a képek még egy érdekessége. A főalak, az a gyönyörű szőke nő... tudja-e kicsoda? Alig hinné: *Puvis de Chavannes*, a nagy francia freskófestő felesége. Ugy-e csodálkozik? Hát az ugy volt, hogy *Chassériau*-nak, már öreg korában, volt egy nagy szerelme: *Cantacuzéne* hercegnő, akit sokszor le is festett, többek közt a *Trójai nőkön*, *Puvis de Chavannes*, aki *Chassériau* tanítványa volt, szintén beleszeretett a román herceg szépséges francia feleségébe. Aztán meghalt *Chassériau*, meghalt a herceg és *Puvis de Chavannes* feleségül vette a hercegnét, akiről később a *Pantheon* híres faliképeinek, a *Páris* felett virrasztó *Szent Genové*-nak alakját festette. A „trójai nőből” így lett *Szent Genové*-va... ugy-e milyen rejtelmese és csodálatosak a művészek és alkotások kapcsolatai?

— És a remekművek utjai a múlt időknön át... — fűzöm hozzá kissé borzongva, mint aki a halhatatlanság egy függőnyhasadékán lesett be egy pillanatra...

Fóthy János.

Courbet: Birkózók.